

Література

Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов [Около 7000 терминов] / О.С. Ахманова. – М.: «Советская Энциклопедия», 1969. – 608 с. Буслаев Ф.И. Русские пословицы и поговорки, собранные и объясненные / Ф.И. Буслаев. – М., 1954. – С. 37. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного: Метод. руководство – 4-е изд. перераб. и доп. / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990. – 247 с. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь: около 25000 фразеологических единиц / А.В. Кунин. – М.: ГИИНС, 1955. – 1455 с. Ройзензон Л.И. Русская фразеология: Учеб. Пособие / Л.И. Ройзензон. – Самарканд, 1977. – С.116. Сорокин Ю.А. Язык, сознание, культура / Ю.А. Сорокин, Е.Ф. Тарасов, Н.В. Уфимцева // Методы и организация обучения иностранному языку в языковом вузе: Сб. науч. тр. / Отв.ред. И.И. Халеева. – М.: Наука, 1991. – 256 с. Стернин И.А. Язык и национальное сознание. Вопросы теории и методологии / И.А. Стернин. – Воронеж, 2004. – 313 с. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. – 288 с. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы. Пособие по страноведению: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Г.Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1988. – 239 с. Αδαμ Λ. Η μαγική γλώσσα των Ελλήνων – Εννοιολογική κατηγοριοποίηση των ελληνικών ιδιωματικών φράσεων: Συώνυμα – αντώνυμα / Λ. Αδαμ. – Αθήνα: Εκδ.: Γεωργιάδης – ελληνική αγωγή, 2003. – 462 σ. Βλαχόπουλος Σ. Λεξικό των ιδιωτισμών της Νέας Ελληνικής / Σ. Βλαχόπουλος. – Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2007. – 384 σ.

УДК 81'374-027.54:81'373:17.023.36:93/94

ГОРДИЕНКО Е.В.

(Запорожский государственный медицинский университет)

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ КАК КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ ДИСКУРС

Статья посвящена изучению национальной лексикографии как культурно-исторического дискурса. Предложен новый подход к изучению словаря одновременно и как культурного артефакта и формы дискурса.

Ключевые слова: национальная лексикография, этнолингвистика, культурно-исторический дискурс, словарь.

Гордієнко О.В. Національна лексикографія як культурно-історичний дискурс. Стаття присвячена вивченню національної лексикографії як культурно-історичного дискурсу. Запропоновано новий підхід до вивчення словника як культурного артефакта і форми дискурсу.

Ключові слова: національна лексикографія, етнолінгвістика, культурно-історичний дискурс, словник.

Gordiyenko O.V. National lexicography as cultural and historical discourse. The paper is devoted to the study of lexicography as cultural and historical discourse. It was suggested a new approach to studying the dictionary as cultural artifact and form of discourse

Key words: national lexicography, ethnolinguistics, cultural and historical discourse, dictionary.

Сегодня сложно представить современную лингвистику без исследований посвящённых такому яркому и плодотворному направлению как теоретическая лексикография. Многие исследователи углубляются как в проблемы общей лексикографии, так и в решение вопросов возникающих при создании словарей различных типов, но, к сожалению, национальная лексикография не была комплексно исследована в рамках металексикографии, что и делает наше исследование актуальным. Цель данной – разработать новый подход к изучению национальной лексикографии, для достижения данной цели нам потребовалось решить следующие задачи: проанализировать теоретическую литературу, написанную в области теории лексикографии, определить место и роль словаря в рамках культурно-исторической парадигмы, описать характеристики словаря как лингвистического феномена. Предметом исследования послужила металексикография, как этнолингвистическая парадигма. Объектом – словарь как культурный артефакт.

Металексикография, которая представляет собой сравнительно «молодое» направление лингвистики, начало которому было положено небольшой по объёму программной статьей Л.В. Щербы «Опыт общей теории лексикографии», опубликованной впервые в 1940 г. в Известиях Академии наук Союза ССР. Л.В. Щерба сформулировал свою задачу в следующих словах: «Хотя человечество очень давно начало заниматься составлением словарей разных типов, однако какой-либо общей лексикографической теории, по-видимому, не существует еще и до сих пор. Предлагаемый здесь опыт такой теории не рассчитывает целиком заполнить этот пробел, а имеет в виду лишь наметить некоторые основы будущей теории...» [Щерба 1974, с. 265].

С тех пор данная отрасль языкознания развивается интенсивно и охватывает различные аспекты словарной работы, как в ретроспективе, так и в перспективе, а также широкий спектр проблем, связанных с изучением истории словарной работы, теоретических основ и методов составления, издания и продажи словарей. Об интенсивности исследований в области теоретической

лексикографії говорить об'єм издаваної літератури (тільки в одній бібліотеці університету Торонто – Robarts Library – каталог в розділі «лексикографія» налічує около полутора тисяч найменувань).

В приведенній нижче Схемі 1 (адаптовано з [Hausmann 1986, с. 102]) отражені основні розділи металексикографії.

Як видно з Схеми 1, в силу своєї природи теоретична лексикографія знаходиться в центрі широкого кола дослідницьких проблем. Тематика лексикографічних студій простягається від обговорення окремих аспектів роботи по складанню конкретних словарів до дослідження лінгвістических проблем, пов'язаних з станом системи і структури мови і методами їх відображення в словарях.

Схема 1 Структура теоретичної лексикографії (металексикографії)
(Примечание: курсивом виділені розділи, являючіся предметом дослідження).

Металексикографія органічно вписується в етнолінгвістическу парадигму, оскільки як словарна робота, так і її теоретичне осмислення являються похідним від культурно-історического розвитку етносу. Предметом етнолінгвістики, як показує аналіз літератури [Язык культуры...2004; The beloved mothertongue...2008], служать: мови в його співвідношенні з етносом, місце і роль мови в суспільстві, історія формування народу/етносу, концепти культури, локуси культури, етніческі стереотипи, текст, архаїческі ритуали, символіка предметів і дійствий; слово в контексті культури, фразеологія, семиотика фольклору і др.

Упомянуті ранніє роботи, а так же матеріали проведених нами досліджень на матеріалі австралійської і канадської англоязычних лексикографій [Гордиенко 2009; Скибіна 2010; Skybina 2010] дозволяють зробити висновок, що словар як центральний об'єкт металексикографії, являється предметом етнолінгвістики. Словар органічно вписан в культурно-історическу парадигму свого часу: він обумовлений (опосередовано) станом мови, рівнем розвитку науки о мові, переважуючими в цій області і суміжних областях (соціології, політиці і т.п.) системами поглядів і цінностей, орієнтацією на гіпотетического споживача (користувача), а також особистістю лексикографа.

В реальності словар, в тому числі і словар реєструючого типу, не реєструє факти мови, а інтерпретує їх. Інтерпретація обумовлена культурно-історическими умовами, при яких створюється словар, станом науки о мові, в тому числі і металексикографії, і

подходами, на которые ориентируется лексикограф. В результате, как таковой словарь является одновременно и культурным артефактом, и формой дискурса.

Помимо изложенных выше аргументов, основанием для отнесения словаря к культурным артефактам служит и определение данного феномена:

Культурный артефакт создается человеком и дает информацию о культуре его создателя и пользователя. Со временем, по мере изменения культуры, артефакт может изменяться как по своим параметрам, так и по тому, как он используется. Традиционно термин «артефакт» относится к археологическим объектам; однако, современные произведения человека также являются артефактами. Примером может служить телевидение как артефакт современной культуры. («A cultural artifact is a human-made which gives information about the culture of its creator and users. The artifact may change over time in what it represents, how it appears and how and why it is used as the culture changes over time. The usage of the term encompasses the type of archaeological artifact which is recovered at archaeological sites; however, man-made objects of modern society are also cultural artifacts. For example, in an anthropological context, a television is an artifact of modern culture») [Cultural artifact 2001].

То, что словарь можно с полным основанием считать дискурсом, также опирается на определение термина «дискурс», на характеристики словаря и на наблюдения металексикографов.

Так, *Merriam-Webster Online Dictionary* фиксирует следующее значение данного термина:

1dis·course [Middle English *discours*, from Medieval Latin & Late Latin *discursus*; Medieval Latin, argument, from Late Latin, conversation, from Latin, act of running about, from *discurrere* to run about, from *dis-* + *currere* to run]

5: a mode of organizing knowledge, ideas, or experience that is rooted in language and its concrete contexts (as history or institutions) [Merriam-Webster... 2010].

В разделе Языкознание Большого энциклопедического словаря читаем:

Дискурс (от франц. *discours* – речь) – связный текст в совокупности с экстралингвистическими – прагматическими, социокультурными, психологическими и другими факторами; текст, взятый в событийном аспекте... [Языкознание 2000, с. 136].

Другими словами, дискурс – это текст, вписанный в культурно-исторический контекст.

Понимание словаря как дискурса было обосновано Робертом де Богранте в первой части статьи *Text Linguistics, Discourse Analysis, and the Discourse of Dictionaries*, которую автор назвал *Dictionaries as Discourse?*. Он, в частности, пишет: Название этой статьи может внести непривычную ноту в том смысле, что словарь, как правило, не рассматривается как дискурс или разновидность дискурса. Наоборот, словарь принято считать списком, организационные принципы которого существенно отличаются от дискурса в шаблонном понимании термина. Противоречие, однако, сходит на нет, если мы определяем дискурс не как артефакт языка, основанный на моделях повседневной разговорной практики, а как коммуникативное событие между участниками. Мы в таком случае сдвигаем акцент со словаря – материального объекта на процессы составления и использования словаря как коммуникативные события, происходящие при определенных обстоятельствах. («The title of this paper may strike an unaccustomed note in the sense that a dictionary is not typically conceived to be discourse or a discourse type. Instead, it is widely regarded as a type of list or listing whose organisational principles differ substantially from discourse in the everyday sense. The discrepancy recedes, however, if we define discourse not as an artefact of language based on the model of everyday conversation, but as any communicative event among participants (see Beaugrande in preparation). We then shift our focus from dictionary as a tangible artefact of paper and ink over to the compilation and the use of dictionaries as communicative occasions occurring under characteristic circumstances») [Beaugrande 1997, с. 57].

Дискурсивность словаря и лексикографии (как совокупности словарей) проявляется в двух направлениях – лексикограф/словарь:: словарь/пользователь. В более широком плане дискурсивность словаря проявляется еще более выразительно: внеязыковой/ языковой материал /лексикограф/ лексикография/ словарь/ пользователь.

Проведенное исследование позволяет сделать следующие выводы. Словарь будучи одновременно и культурным артефактом, и формой дискурса представляет собой развивающийся лингвистический феномен, формирующийся в рамках определенной культурной традиции и функционирующий после выхода в свет не только в то время, когда издается, и не только в той культурной среде, в которой был создан, но и далеко за пределами своего времени и культуры. В свою очередь национальная лексикография, являясь на каждом определенном этапе совокупностью словарей разных типов и назначений, в ретроспективе проявляет себя как *культурно-исторический*

дискурс, в центрі комунікативних актів в цьому дискурсі знаходяться справочні видання (словари).

Исходя из обоснованного выше понимания лексикографии, словаря и металексикографии и учитывая особенности культурно-исторического развития стран, данный подход можно использовать при комплексном изучении национальных лексикографий.

Литература

Гордиенко Е.В. Языки коренного населения Канады в лексикографической практике: вопросы истории и типологии / Е.В. Гордиенко // Нова Філологія. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – № 3. – С. 196 – 205. Скибина В.И., Гордиенко Е.В. Динамика развития канадской англоязычной лексикографии (XVI в. – 2008 г.) / В.И. Скибина, Е.В. Гордиенко // Нова Філологія. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – Вип. 42. – С. 184 – 193. Щерба Л.В. Опыт общей теории лексикографии / Л.В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – М., 1974. – С. 265-304. Язык культуры: Семантика и грамматика. К 80-летию со дня рождения академика Никиты Ильича Толстого (1923-1996) / [отв. ред. С.М. Толстая]. – М.: «Индрик», 2004. – 496 с. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2000. – 688с. Beaugrande R. Text Linguistics, Discourse Analysis, and the Discourse of Dictionaries // Les dictionnaires spécialisés et l'analyse de la valeur / [ed. by A. Hermans]. – Louvain-la-Neuve: Peeters, 1997. – P. 57-74. Cultural artifact [Электронный ресурс] // Encyclopedia Wikipedia. – Режим доступа: <http://dictionary.babylon.com/cultural%20artifact> (25.02.2012). Hausmann F. J. The Training and professional development of lexicographers in Germany / F. J. Hausmann // Lexicography: an emerging international profession. – Manchester, U.K.; Dover, N.H.: Manchester University Press, 1986. – P. 101-110. Merriam-Webster Online Dictionary [Электронный ресурс]. – Merriam-Webster Incorporated, 2010. – Режим доступа: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/discourse> (25.02.2012) Skybina V. Australian Lexicography: A History and Typology / V. Skybina // New Trends in Lexicography: Ways of Registering and Describing Lexis / ed. by O. Karpova, F. Kartashkova. – Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2010. – Ch. 11. – P. 100-119. The beloved mothertongue: ethnolinguistic nationalism in small nations: inventories and reflections / [ed. by P. Broomans and others]. – Leuven: Peeters, 2008. – 214 p.

УДК 811.111

ГРИГОРЕНКО В. А.

(Кіровоградський педагогічний університет імені В. Винниченка)

РОЛЬ ЛАТИНИ У СТАНОВЛЕННІ ГЕРУНДІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано латинський вплив на становлення герундіальних конструкцій в англійській мові. Розглянуто різні погляди на цю проблему. Подано результати аналізу фактичного матеріалу стосовно латинського впливу на досліджуване явище.

Ключові слова: мовний контакт, латинський вплив, запозичення.

Григоренко В. А. Роль латини в становленні герундіальних конструкцій англійського мови. В статтю проаналізовано латинське впливання на становлення герундіальних конструкцій в англійському мові. Розглянуті різні погляди на цю проблему. Представлені результати аналізу фактичного матеріалу в стосунку латинського впливання на досліджуване явище.

Ключевые слова: языковой контакт, латинское влияние, заимствование.

Hryhorenko V. A. The role of Latin in establishing English gerundial constructions. The paper deals with the Latin influence on the establishment of gerundial constructions in English. Different views on the problem are analyzed. The results of evidence analysis concerning the Latin influence on the phenomenon under investigation are presented.

Key Words: language contact, Latin influence, borrowings.

Наше дослідження має на меті проаналізувати характер контакту англійської мови з латиною протягом історії її розвитку загалом та можливість впливу на становлення герундіальної конструкції зокрема. Отже, нагальним завданням нашого дослідження є з'ясування того, чи розвиток герундіальних конструкцій в англійській мові був незалежним від розвитку аналогічного явища в латинській мові, чи їх виникнення можна пояснити лише латинським впливом та наслідуванням латинського оригіналу. Об'єктом нашої розвідки є англійський герундій, категоріальний статус якого є дискусійним питанням як у розвідках синхронного, так і у розвідках діахронного характеру. Предметом дослідження у даній роботі є латинські герундіальні конструкції та їхні тлумачення у давньоанглійських перекладах.

Діахронічне вивчення мови вимагає врахування різноманітних позамовних факторів разом з мовними процесами та тенденціями. Історично склалося так, що на певних етапах свого розвитку англійська мова співіснувала у тісному контакті з латиною. Відсутність одностайності та конкретності у поглядах дослідників історії англійської мови [Ярцева 1940, Belanger 1999, Fanego